

Голові спеціалізованої вченої ради
Запорізького національного університету
доктору психологічних наук, доценту
Галині Горбань

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу Рот-Сєрова Олександра Володимировича
«Психологічні особливості прояву конфліктної компетентності фахівців
сфери інформаційних технологій», представлену на здобуття
наукового ступеня доктора філософії у галузі знань
05 – Соціальні та поведінкові науки, за спеціальністю 053 – Психологія

Актуальність дисертаційної роботи. Актуальність дослідження О. В. Рот-Сєрова зумовлено посиленням психологічної напруженості в діяльності організацій, які функціонують в складних соціально-економічних умовах внаслідок повномасштабної агресії РФ проти України, що впливає на докорінну зміну не лише бізнес-процесів, а й на виникнення конфліктів на різних рівнях, серед яких – це конфлікти із суб'єктами професійної взаємодії в організаціях, зокрема й в організаціях сфери ІТ. Сучасні організації сфери ІТ сьогодні все більше акцентують увагу на вибудовуванні ефективної професійної міжособистісної взаємодії на всіх рівнях, а також на запобіганні негативних наслідків конфліктної взаємодії та реалізації можливостей конструктивного вирішення конфліктів. В цьому контексті дослідження компетентності фахівців сфери ІТ у вирішенні конфліктів постає як актуальна проблема.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу над темою дисертації було здійснено в межах проблематики науково-дослідної роботи кафедри психології Запорізького національного університету на 2022-2027 рр. за науковою темою ««Психологічні закономірності соціальних процесів та розвитку особистості у сучасному суспільстві» (державний реєстраційний номер: 0122U200428).

Наукова новизна та теоретичне значення отриманих результатів не викликає сумнівів, адже в складних соціально-економічних умовах підвищується потреба враховувати не лише професійні компетенції фахівців сфери ІТ, а й належний рівень їхніх соціально-психологічних компетентностей, зокрема компетентності у вирішенні конфліктів, які виявляються в соціальній взаємодії і ґрунтуються на особистісних якостях працівника та впливають на взаємодію в команді. Відповідно в дослідженні вперше визначено поняття конфліктної компетентності фахівців сфери ІТ як багатовимірного особистісного конструкту, який змістовно визначається комплексом структурних компонентів та має психологічні особливості прояву обумовлені специфічним комплексом

особистісних детермінант; емпірично визначено структурні компоненти конфліктної компетентності фахівців сфери ІТ – типові стратегії їх поведінки в конфліктних ситуаціях професійної міжособистісної взаємодії: орієнтації на соціальну підтримку; орієнтації на власні ресурси; домінуючої поведінки; уникаючої поведінки; залежної поведінки та підтверджено, що особливості прояву типових стратегій поведінки в конфліктних ситуаціях професійної міжособистісної взаємодії, обумовлено комплексом особистісних детермінант (базових особистісних диспозицій).

Практичне значення отриманих результатів полягає в оптимізації психологічного супроводу ІТ-персоналу, профілактиці конфліктів та розбудові сприятливого середовища в командах. Наукові положення та рекомендації автора можуть використовуватися керівниками компаній, HR-фахівцями й організаційними психологами, а також у вищій школі – для підготовки майбутніх психологів та ІТ-спеціалістів під час викладання курсів «Соціальна психологія», «Організаційна психологія», «Психологія конфлікту».

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків сформульованих у дисертації. Наукові положення дисертації обґрунтовано й відображено у висновках. Вірогідність та обґрунтованість отриманих результатів забезпечено багатоплановим теоретичним та емпіричним дослідженням проблеми, застосуванням комплексу методів, релевантних меті та завданням дослідження, апробацією і впровадженням результатів дослідження у практичну діяльність.

Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, які опубліковані автором. Результати дослідження оприлюднено автором на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Основні результати дослідження відображено в 13 наукових публікаціях, із яких 4 статті – в наукових фахових виданнях, включених до переліку МОН України; 1 стаття у співавторстві в міжнародному періодичному науковому виданні, яке входить до ОЕСР та/або Європейського Союзу та включене до міжнародної наукометричної бази (IC); 8 публікацій у матеріалах науково-практичних конференцій.

Оцінка змісту дисертації, її завершення в цілому. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків та додатків. Список використаних джерел нараховує 186 найменувань (з них 65 іноземними мовами). Дисертаційна робота характеризується достатнім обсягом, містить значну кількість емпіричних даних. Емпірична база є достатньою для обґрунтування отриманих висновків, а надійність та достовірність результатів дослідження забезпечується використанням адекватних методів.

Вступна частина роботи містить усебічне обґрунтування її актуальності. Методологічний апарат дослідження сформовано бездоганно: визначені мета, завдання, об'єкт та предмет перебувають у чіткому логічному взаємозв'язку. Позитивної оцінки заслуговує детальний опис використаного інструментарію,

глибоке розкриття наукової новизни й практичної цінності, а також належне висвітлення результатів апробації та практичного впровадження напрацювань здобувача

У першому розділі дисертації представлено результати теоретичного аналізу розробленості проблеми конфліктів в організації, особливості та чинники їх виникнення в діяльності фахівців сфери ІТ.

Заслуговує на високу оцінку здійснений автором глибокий аналіз наукових підходів до проблеми конфліктів в організаціях та структури соціально-психологічних компетентностей ІТ-персоналу. Це дозволило здобувачу розробити цілісну теоретичну модель, де конфліктна компетентність постає багатовимірним особистісним конструктом. Зміст і специфіка його прояву зумовлені комплексом структурних компонентів – типових стратегій поведінки фахівців у ситуаціях міжособистісної взаємодії, які, своєю чергою, визначається специфічним комплексом їх особистісних властивостей.

У другому розділі дисертаційної роботи охарактеризовано зміст дослідницьких етапів, обґрунтовано вибір методичного інструментарію для виявлення прояву типових стратегій поведінки в конфліктних ситуаціях професійної міжособистісної взаємодії та особистісних властивостей фахівців сфери ІТ, а також методів статистичного аналізу й змістової інтерпретації отриманих результатів. Здійснена автором перевірка емпіричних даних засвідчила їхній нормальний розподіл за релевантними психологічними змінними, що дало підстави автору обрати параметричні статистичні методи як потужніший інструментарій для подальшої перевірки гіпотез дослідження.

У третьому розділі представлено різнобічний аналіз результатів реалізації стратегії аналітичного етапу емпіричного дослідження, що дозволило автору представити та описати особливості прояву конфліктної компетентності фахівців сфери ІТ. В результаті реалізації першого кроку аналітичного етапу емпіричного дослідження було верифіковано факторну (структурну) модель стратегій поведінки фахівців сфери ІТ в конфліктних ситуаціях та експліковано п'ять типових стратегій поведінки фахівців сфери ІТ в конфліктних ситуаціях професійної міжособистісної взаємодії, кожна з яких змістовно визначається специфічною конфігурацією (комплексом) релевантних психологічних показників.

В процесі реалізації завдань дослідження здобувачем також встановлено, що специфіка прояву типових стратегій поведінки фахівців сфери ІТ в конфліктних ситуаціях професійної міжособистісної взаємодії зумовлена їх статево специфічними та професійно-кваліфікаційними особливостями, а також характером (напрямком) професійної діяльності. Емпірично виявлено і проаналізовано характеристики особистісного профілю фахівців сфери ІТ як структуру базових особистісних диспозицій: особистісної зрілості; особистісної

домінантності; особистісної незрілості; особистісної відкритості; особистісної тривожності, структура кожної з яких змістовно визначається специфічним симптомокомплексом (конфігурацією) релевантних психологічних показників.

Вважаємо, що ефективним методичним рішенням дослідження є застосування двох факторних моделей для одночасного аналізу особистісних диспозицій та стратегій поведінки ІТ-фахівців. Це дозволило не лише побудувати цілісну структурну модель поведінки ІТ-фахівців у конфліктних ситуаціях, а довести, що емпірично верифіковані інтегральні диспозиції фахівців сфери ІТ виступають особистісними детермінантами особливостей прояву типових стратегій поведінки в конфліктних ситуаціях професійної міжособистісної взаємодії як структурних компонентів їх конфліктної компетентності.

Висновки до розділів та загальні висновки відповідають змісту роботи та доводять виконання завдань дослідження. Додатки до роботи містять ґрунтовні матеріали, котрі конкретизують діагностичний апарат емпіричного дослідження й ілюструють його статистичні результати.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Положення та ідеї викладені в роботі є науково обґрунтованими, самостійними. Аналіз тексту дисертаційної роботи та публікацій свідчить про дотримання здобувачем вимог академічної доброчесності. Використані ідеї, результати та тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело, посилання, зроблені в роботі оформлені належним чином. Ці висновки підтверджують результати перевірки дисертаційної роботи за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту та оформлення дисертації. Наголошуючи на всіх попередньо висвітлених позитивних аспектах роботи, вважаємо за необхідне висловити окремі зауваження та вказати на певні дискусійні моменти:

1. В теоретичній частині роботи автор звертається до аналізу компетентності фахівців сфери ІТ, й зокрема їхньої компетентності у вирішенні конфліктів. На нашу думку, варто було б надати більш розгорнуте пояснення авторської позиції щодо розгляду конфліктної компетентності саме як багатовимірного особистісного конструкта, зокрема її співвідношення з традиційним розумінням компетентності як сукупності знань, умінь, навичок і здатності до ефективної діяльності.

2. Дисертант цілком обґрунтовано використовує процедуру факторного аналізу, що дозволило здійснити надійну емпіричну верифікацію структурних моделей досліджуваних феноменів (стратегій поведінки фахівців сфери ІТ у конфліктних ситуаціях та їхніх базових особистісних диспозицій). Разом з тим варто було б докладніше обґрунтувати вибір назв окремих факторів, виокремлених за результатами факторного аналізу, оскільки їх інтерпретація

певною мірою залежить від авторського трактування сукупності факторних навантажень.

3. Окреслюючи перспективи подальших наукових пошуків, автору доцільно було б розкрити їх ширше, зокрема передбачити порівняння фахівців сфери ІТ із представниками інших професійних груп, а також перевірку запропонованої моделі на вибірках працівників різних типів ІТ-організацій.

Окреслені зауваження та вказані дискусійні моменти жодним чином не знижують позитивної оцінки представленого дослідження, а також високої наукової й практичної цінності отриманих результатів.

Висновок про відповідність дисертації вимогам

Дисертаційна робота Рот-Сєрова Олександра Володимировича на тему «Психологічні особливості прояву конфліктної компетентності фахівців сфери інформаційних технологій» є оригінальним самостійним дослідженням за актуальною темою, результати якого мають наукову новизну і практичне значення. Дисертація відповідає спеціальності 053 – Психологія, вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом МОН України № 759 від 31.05.2019) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 та № 502 від 19.05.2023), а її автор, Рот-Сєров Олександр Володимирович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 – Психологія (галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки).

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук,
професор, завідувач кафедри теорії
та методики практичної психології
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

Світлана СИТНІК